

TFA2016.463

John Asland, Margareta Brattström, Göran Lind, Ingrid Lund-Andersen, Anna Singer og Tone

Ulrik Grønberg, advokat

Såfremt man fra politisk hold måtte ønske at få en – tiltrængt – samleverlov i Danmark, vil »Nordisk Samboerrett« være et stort afsæt for arbejdet i et lovforberedende udvalg.

At leve i parforhold uden ring på fingeren er populært, både i Danmark og i de øvrige nordiske lande. Ifølge Danmarks Statistik var der pr. 1. januar 2016 cirka 333.000 par, der i Danmark levede ugift sammen, og antallet er stigende.

En så stor befolkningsgruppe er svær at overse for lovgivningsmagten, og i alle de nordiske lande er der da også en stigende mængde af regler, der tildeler rettigheder til ugifte par.

En egentlig overordnet regulering af de samlevendes retsforhold er der dog ikke tale om – i hvert fald ikke i Danmark. Der er i forskellige love indføjede regler, der søger at hjælpe de ugifte samlevende, men kriterierne for, hvornår man er »tilstrækkeligt samlevende« til at være omfattet af den enkelte lov, er forskellige fra arveloven til boafgiftsloven til ATP-loven. Det er ikke længere et spørgsmål om, hvorvidt de samlevendes retsforhold skal reguleres juridisk. Det valg er allerede truffet i lovgivningspraksis. Nu er spørgsmålet snarere, om vi er bedre tjent med et kludetæppe af regler end en samlet lov.

1. Hvordan skal vi regulere de ugifte samlevendes retsforhold?

I *Nordisk Samboerrett* beskrives og analyseres de nordiske landes regulering af forskellige faser i et parforhold uden ægteskab – under samlivet, når et ugift par får børn, ved samlivsophør, død m.v. I et indledende kapitel om den retshistoriske udvikling på området bliver man mindet om, at problematikken ikke er ny: Allerede i 1968 foreslog Socialistisk Folkeparti, at par, der havde levet ugift sammen i tre år, skulle få alle ægteskabets retsvirkninger. Dette forslag til indførelse af en art »common law marriage« i Danmark var der dog ikke politisk flertal for i Folketinget. Daværende justitsminister Knud Thestrup (K) afviste forslaget med henvisning til parternes frihed til selv at vælge samlivsform.

Bogen indeholder dog andet og mere end blot en beskrivelse af gældende ret og retshistorie. Allerede i bogens forord melder forfatterne ud, at de har et højere sigte: at henvende sig til politikere og andre samfundsinteresserede med forfatterens fælles forslag til, hvordan man kunne løse problemet med den utilfredsstillende, uensartede regulering af denne store befolkningsgruppe.

2. Nordisk samarbejde

Bag *Nordisk Samboerrett* står seks nordiske professorer, der gennem flere år har mødtes i København, Uppsala og Oslo for at skrive bogen. Fra Danmark har deltaget professor Ingrid Lund-Andersen, som har bidraget med kapitlet »Det økonomiske opgør ved samlivets ophør«, ligesom hun har været hovedforfatter på bogens afsluttende, fælles kapitel, hvor der opstilles ti principper for, hvorledes en »sambolov« kunne udformes.

Forfatterne har valgt at opdele bogens kapitler i temaer, hvor erfaringer og regler fra alle de nordiske lande samles, frem for at beskrive hvert lands regler i særskilte kapitler.

Skønt kapitlernes indhold derved kommer til at overlappende hinanden med visse gentagelser til følge, synes det at være en velvalgt dispo-

Sverdrup: *Nordisk Samboerrett*, Gyldendal Norsk Forlag AS, 1. udgave, 1. oplag, 314 sider, 2014. Pris: 510 kr.

nering af bogen, idet netop sammenligningen af, hvordan de enkelte lande har valgt at løse problemerne, er bogens styrke. Det papirløse samliv er udbredt i alle de nordiske lande, hvorfor de enkelte landes politikere kan lære af, hvordan nabolandene har tacklet problemerne – ofte på meget forskellige måder.

3. Den svenske »Sambolag«

Især beskrivelserne af retstilstanden i Sverige synes tankevækkende. Sverige har siden 1987 haft en egentlig *Sambolag* om samlevendes økonomiske stilling. Dette er i sig selv ganske fremmedartet i forhold til Danmark, hvor det som bekendt traditionelt har været op til domstolene at anvende formueretlige principper om berigelse m.v. til at tildele (minimale) kompensationskrav til den svageste stillede part ved samlivets ophør.

I Sverige går man anderledes langt for at sikre den svageste part ved samlivets ophør – dette ses eksempelvis i den svenske *sambolags* § 8. Her fremgår det, at når ugifte samlevende går fra hinanden, eller den ene dør, skal værdien af boligen og indboet deles, såfremt en af parterne anmoder derom – uanset om boligen/indboet beviseligt kun er købt af den ene part. Det er i Sverige uden betydning, hvem der er registreret/tinglyst ejer, hvis boligen/indboet er erhvervet under samlivet til fælles brug. Par kan dog indgå en »samboavtal«, hvor de kan bestemme, hvad der skal holdes udenfor deling – svarende til, hvordan ægtepar kan indgå en ægtepagt.

Man ser her, hvorledes grænserne mellem at leve i et ægteskab med formuefællesskab og at leve papirløst sammen er ved at blive visket ud på den anden side af Øresund. Og måske forfatterne har ret i, at tiden nu er moden til en dansk samleverlov – baseret på erfaringer fra Sverige og de øvrige nordiske lande.

4. Forslaget til en »samleverlov«

Lovskitsens ti »principper« – der er ikke tale om ti egentlige paragraffer – er en stor styrke ved bogen. Her ophører forfatterne med at beskrive og kommentere gældende ret for i stedet at komme med konkrete forslag til, hvorledes en sammenhængende lovskitse kunne udformes. Det er usædvanligt – og rosværdigt – at forfatterne har kastet sig ud i specifikke, retspolitiske anbefalinger. Det fremgår, at forfatterne kunne have kommet med flere anbefalinger, men med vilje har undladt dette – man har begrænset sig til ti principper, der vil kunne indføres på kortere sigt.

Lovskitsen indledes med at fastlægge forfatterens definition af, hvilke »samlevende« der bør være omfattet af reglerne, idet netop dette grundlæggende spørgsmål historisk har været meget omdiskuteret.

Der sondres mellem rettigheder for samlevende uden børn og samlevende med fælles børn. Forfatterne har valgt at se helt bort fra samlivets længde som kriterium og i stedet ladet det være afgørende, hvorvidt parret har børn sammen eller ej.

Man har undladt at indsætte krav om samlivets varighed, fordi »erfaring med love om samlevendes formuedeling i f.eks. New Zealand og Finland efterlader det indtryk, at det netop er om disse afgrænsninger, at der hyppigt opstår bevistvivl«. Der er ikke samme tvivl om, hvorvidt en betingelse om fælles barn er opfyldt – og

forfatterne »anser samboere med fælles barn som en gruppe af samlevende par, hvor der er særlige sociale beskyttelsesbehov«.

Det er forståeligt, at forfatterne har valgt at afgrænse de »beskyttede« samlevende på en måde, så der ikke kan opstå bevistvivl. Samtidig indebærer det dog, at en hel del par ikke omfattes af beskyttelsen. De samlevende par med børn tildeles mere vidtgående rettigheder og forpligtelser end par, der enten har valgt ikke at få børn sammen eller er ufrivilligt barnløse. Par med børn bliver der- ved »mere familie« end par uden børn.

De samlevende par med børn får i lovskitsen en retsstilling tæt på ægtefællers nuværende retsstilling. Forfatterne anser beskyttelsesbehovene for at være de samme som for ægtefæller.

»Det er mer som forener ektefæller og samboere enn det som skiller dem. Den eneste betydelige forskjellen er det formelle – selve vigselshandlingen [vielsen]«.

For samlevende par med børn foreslås som et princip, at der skal foretages en lighedeling af friværdien i familiens bolig og indbo, hvis det er erhvervet under samlivet, samt at den længstlevende skal have samme legale arveret, som ægtefæller har i dag – inklusive tvangsarveret.

De nugældende regler om fælleseje anses for »mere vidtgående, end hvad synes rimeligt for deling af samlevendes formue«, idet forfatterne ikke mener, at samlevende bør have pligt til at dele formue optjent inden samlivets start. Såfremt delingsreglerne for ægtefæller ved en fremtidig lovreform blev ændret, således at aktiver erhvervet før ægteskabets indgåelse samt arv og gave holdes udenfor deling, kunne forfatterne forestille sig »en enkelt løsning, hvor visse grupper af samlevende bliver ligestillet med ægtefæller, og hvor der bliver indført én lov om deling af både ægtefællers og samlevendes formue«. En sådan lov har eksempelvis New Zealand haft siden 2001.

5. Tre svage punkter

Det er ikke let at finde svagheder i Nordisk Samboerrett – når fem professorer i familieret skriver en bog sammen, må det faglige niveau naturligt være højt og argumenterne velformulerede.

5.1. For samboervenlig?

Fra en rent retspolitisk synsvinkel vil bogen kunne kritiseres for at være meget »samlevervenlig«. Når der bliver mindre juridisk forskel mellem at leve ugift sammen og at indgå ægteskab, vil der være en oplagt risiko for, at færre vælger at gifte sig. Man kan mene, at dette er uvæsentligt i forhold til at styrke de ugifte pars retlige regulering – og der er i forvejen færre og færre, der indgår ægteskab. Alligevel har frygten for, at man underminerer ægteskabet som institution, såfremt man fjerner de traditionelle, juridiske fordele ved at indgå ægteskab, været en væsentlig medvirkende årsag til, at tidligere forsøg på at sikre ugifte samlevende i Danmark er strandede. Forfatterne er således (måske) for langt foran den realpolitiske virkelighed i Danmark.

5.2. Kompensationsbeløb

Det kan også indvendes, at ikke alle forfatternes forslag til lovprincipper vil medføre en mere klar retsstilling for de ugifte samlevende. Princip nr. 4(b) er formuleret som en bred rimelighedsbestemmelse, der skal give den mindst bemidlede part ret til at kræve en økonomisk godtgørelse ved samlivets ophør. Reglen tiltænkes som udgangspunkt at gælde for alle samlevende par, idet samlivets længde dog kan indgå som et moment ved vurderingen.

Man anbefaler med andre ord en retsstilling for de ugifte samlevende, der svarer til den nugældende »urimeligt ringe« regel i ægtefælleskiftelovens § 67 for ægtefæller med særeje. En sådan skønsbaseret regel, der ifølge dens ordlyd skal kunne påberåbes af enhver, der går fra sin samlever, vil utvivlsomt få stor anvendelse i praksis og skabe et nyt rådgivningsområde for familieadvokater. Værre er det dog, at det store antal personer, der lever ugift sammen, får vanskeligt ved at forudberegne deres retsstilling ved samlivets ophør.

5.3. Udvidet samlevertestamente?

Forfatternes forslag til princip nr. 6 er, at ugifte samlevende i hele Norden skal kunne oprette et »udvidet samlevertestamente«. Set fra en praktiserende familieadvokats synsvinkel kunne dette forslag med fordel udgå.

Det er for så vidt glimrende, at ugifte samlevende med børn kan begunstige hinanden med op til 87,5 % samt få yderligere rettigheder som ægtefæller (ret til suppleringsarv, fortrinsret til udtagelse af bestemte ejendele m.v.).

Hvad der ikke er behov for, er betegnelsen »udvidet samlevertestamente«. Det ville efter min mening være mere hensigtsmæssigt, såfremt samlevende automatisk fik samme arverettigheder som ægtefæller, såfremt de oprettede et testamente og opfyldte visse betingelser på dødsfaldstidspunktet, eksempelvis et fælles barn eller to års samliv.

En sådan automatik kendes fra boafgiftslovens § 1, stk. 2 d), hvorefter personer, der har haft fælles bopæl med afdøde i de sidste 2 år før dødsfaldet, alene skal betale boafgift på 15 %. Dette skal de samlevende ikke tilvælge i et testamente.

Ovenstående kunne udmærket rummes i forfatternes princip nr. 5 om, at samlevende med fælles barn arver på samme måde som en ægtefælle, uden et særskilt princip nr. 6. De ti principper kunne således med fordel skæres ned til ni.

Konklusion

Styrkerne i Nordisk Samboerrett vejer klart tungere end dens få svagheder. Bogens gengivelse af reglerne for samlivsforhold i hvert nordisk land kan være nyttig læsning for advokater og andre, der anvender reglerne i deres arbejde, men det er især det store arbejde med at fremkomme med retspolitiske anbefalinger, baseret på erfaringer fra hele Norden, der gør bogen læseværdig. Bogen kan derfor anbefales til alle med interesse for familie- og arveretten i landene omkring os og med interesse for, hvor dansk familieret kan være på vej hen i de kommende år.